

Pomazanie chorých

Jozafát V. Timkovič, OSBM

V Cirkvi máme sedem sviatostí. Medzi ne patrí i tajomstvo (po gr. *μυστήριον*) pomazania chorých (**ТАЙНА ЁЛЕВПОМАЗАНІА**).

Pri označovaní tohto tajomstva sa používali a používajú rozličné názvy, ako: «pomazanie olejom» (po gr. *ἐλαίου χρίσις*, po staroslovansky **ЁЛЕВПОМАЗАНІЕ**); «služba svätého oleja» (*ἀκολουθία τοῦ ἁγίου ἐλαίου*); «modlitba s pomazaním olejom» (*εὐχέλαιον*). Od 13. storočia v latinskej Cirkvi prevládol názov: «sviatosť posledného pomazania»... Neskôr ho potvrdil i Tridentský koncil. II. Vatikánsky koncil (1963) však zmenil túto latinskú tradíciu a doporučil vhodnejší názov: «sviatosť pomazania chorých», *Kódex Kánonov Východných Cirkví* používa termín «sviatostné pomazanie chorých» (kán. 737 §1).

I. Pomazovanie olejom v Starom Zákone

V Starom Zákone nachádzame dva základné typy pomazovania olejom:

1.) s významom špeciálneho posvätenia:

a) kráľovského, napr. v Prvej knihe *Samuela*:

«Nato vzal Samuel nádobu s olejom, vylial mu ho (Šaulovi) na hlavu, pobožkal ho a riekol: 'Hľa, pomazal ťa Pán za knieža nad dedičstvom svojím!...'» (1Sam 10,1);

b) kňazského, napr. v knihe *Levitikus*:

«Potom nalial (Mojžiš) z oleja svätenia na Áronovu hlavu a pomazal ho, žeby ho posvätil» (Lev 8,12);

c) prorockého, napr. v Prvej knihe *Kráľov*:

«A Pán mu riekol (Eliášovi)..., Elizea..., syna Safatovho z Abelmeuly pomaž za proroka miesto seba!» (1Kráf 19,16).

V tomto význame v Novom Zákone bol pomazaný Bohom Mesiáš —

«Christos», čo v preklade tiež znamená «pomazaný».

Netreba však zabudnúť, že už i v Starom Zákone sa používalo pomazanie olejom

2.) za účelom uzdravenia: napr. v knihe *Levitikus* čítame o ošišťovaní malomocného:

«Na ôsmy deň vezme dvoch bezchybných baránkov a jednu bezchybnú jalovičku, tri desatiny (efy) jemnej, s olejom pomiešanej múky a log oleja na potravnú obeť... nato namočí kňaz svoje pravé prsty do oleja, čo je na jeho ľavej dlani, a svojím prstom pokropí olejom sedem ráz pred Pánom. Ostatným olejom, ktorý zostal na jeho ruke, kňaz natrie pravé ucho, palec na pravej ruke a palec na pravej nohe ošišťovaného... A čo z oleja ostane ešte na kňazovej ruke, pootiera to o hlavu ošišťovaného...» (Lev 14,10-38).

II. Pomazovanie chorých v Novom Zákone

Isus Christos sa nesprával nevšímavo voči ľudskému utrpeniu, voči ľudským chorobám... Isus v Evanjeliách lieči chorým telo, dušu i ducha. Teda celého človeka. *Katechizmus katolíckej Cirkvi*¹ sa vyjadruje v tomto ohľade takto:

«Spolúčenie Christa ku chorým a jeho mnohonásobné uzdravenia chorých rôzneho typu sú jasným znamením skutočnosti, že 'Boh navštívil svoj ľud' (Lk 7,16) a že Kráľovstvo Božie je blízko. Isus má nielen moc uzdravovať, ale aj odpúšťať hriechy: prišiel uzdraviť celého človeka, dušu i telo; je lekárom, ktorého chorí potrebujú» (č. 1503).

Evanjelisti nám opisujú aspoň 19 uzdravení, ktoré vykonal Isus osobne:

- 1.) uzdravenie Petrovej svokry z horúčky (Mk 1,30-31; Mt 8,14-27; Lk 4,38-44);
- 2.) uzdravenie malomocného (Mk 1,40-45; Mt 8,2-4; Lk 5,12-16);
- 3.) uzdravenie ochrnutého paralytika (Mk 2,1-12; Mt 9,2-8; Lk 5,17-26);
- 4.) uzdravenie človeka s vyschnutou rukou v sobotu (Mk 3,1-6; Mt 12,9-24; Lk 6,6-11);
- 5.) uzdravenie ženy trpiacej na krvotok (Mk 5,25-34; Mt 9,20-22; Lk 8,43-48);
- 6.) uzdravenie posadnutého v Geraze (Mk 5,1-20; Mt 8,28-34; Lk 8,26-39);
- 7.) uzdravenie posadnutého chlapca-epileptika (Mk 9,14-27; Mt 17,14-21; Lk 9,37-43);

Pomazanie chorých

- 8.) uzdravenie slepca pri Jerichu (Mk 10,46-52; Mt 20,29-34; Lk 18,35-43);
- 9.) uzdravenie posadnutého v Kafarnaume (Mk 1,21-27; Lk 4,31-37);
- 10.) uzdravenie dcéry Sýrofeničanky (Mk 7,24-30; Mt 15,21-28);
- 11.) uzdravenie hluchonemého (Mk 7,31-37);
- 12.) uzdravenie slepca z Betsaidy (Mk 8,22-26);
- 13.) sluhu (alebo syna) stotníka z Kafarnaumu (Mt 8,5-13; Lk 7,1-10; Jn 4,46-53);
- 14.) uzdravenie posadnutého slepého a nemého (Mt 12,22-24; Lk 11,14-15);
- 15.) uzdravenie zhrbenej ženy v sobotu (Lk 13,10-13);
- 16.) uzdravenie chorého na vodnatieľku v sobotu (Lk 14,1-4);
- 17.) uzdravenie desiatich malomocných (Lk 17,14-19);
- 18.) uzdravenie chorého paralytika pri betsatskom rybníku (Jn 5,1-9);
- 19.) uzdravenie slepého od narodenia v Jeruzaleme (Jn 9,1-7).

Tieto uzdravenia zo strany Isusa Christa nám ukazujú, že choroba je stavom protivným normálnemu stavu človeka. Isus má súcit, a preto i lieči - uzdravuje. Uzdravenia chorých, ktoré Isus vykonal, sa majú chápať ako znamenie začínajúceho sa Božieho kráľovstva... Uzdravenia, ktoré tu na zemi vykonal Isus a tí, ktorých Isus poslal, sú predzvesťou absolútnej budúcnosti, v ktorej nebude ani choroby ani smrti.

V Evanjeliu od *sv. Marka* čítame o vyslaní dvanástich apoštolov Isusom Christom... «Vyhnali mnoho zlých duchov, pomazali olejom veľa chorých a uzdravovali» (Mk 6,13). Teda už i apoštoli v Isusových časoch pomazovali chorých a uzdravovali v jeho mene.

Najstaršia správa o misijnom poslaní, ktorým Isus poveruje svojich učeníkov, obsahuje uistenie, že veriaci budú oslobodení aj od chorôb:

«A tých, čo uveria, budú sprevádzať tieto znamenia: v mene mojom budú vyháňať zlých duchov, budú hovoriť novými jazykmi, hady budú brať do rúk a ak niečo smrtonosné vypijú, neuškodí im; na chorých budú vkladať ruky a tí ozdravejú» (Mk 16,17-18).

V liste *sv. Jakuba*, ktorý bol napísaný okolo r. 60, čítame:

«Trpí niekto z vás? Nech sa modlí. Je niekto veselý? Nech spieva žalmy. Je niekto z vás chorý? Nech si zavolá starších (presbyterov) Cirkvi; a nech sa nad ním modlia a mažú ho olejom v Pánovom mene. Modlitba s vierou uzdraví chorého a Pán mu uľaví; a ak sa dopustil hriechov, odpustia sa mu» (Jk 5,13-15).

Ako už z tohto citátu vidíme, pomazanie chorých sa má žiadať iba pri vážnych chorobách. Pri normálnych, bežných, ľahkých chorobách sv. apoštol Jakub odporúča modlitbu: «Trpí niekto z vás? Nech sa modlí» (Jk 5,13).

Zo slov: «Je niekto z vás chorý? Nech si zavolá starších Cirkvi...» (Jk 5,14), je len jasné, že v danom prípade je niekto tak chorý, že nemôže chodiť a preto si musí zavolať presbyterov k sebe... Teda jedná sa o vážnu chorobu. Presbyteri sa nemodlia «pre» (po grécky: *ὑπέρ*) chorého, ale «nad ním» (*ἐπ' αὐτῶν*). Teda už v časoch sv. Jakuba sa jednalo o špeciálny obrad. Jednalo sa i o «modlitbu s vierou», teda modlitbu s vierou v Isusa Christa, že ten ho «uzdraví» a «uľaví mu»... (Jk 5,15).

Ako z listu sv. Jakuba vidíme, toto tajomstvo (sviatosť) pomazania chorých má tri účinky:

1.) UZDRAVENIE - «Modlitba s vierou uzdraví chorého».

2.) ÚLAVU-ULAHČENIE - «Pán mu uľaví». «Úľava» - v gréckom origináli znamená niečo, čo by sa dalo preložiť i ako: že daný človek «znovuvstane», pretože v gréčtine z rovnakého slova, pochádza výraz «vzkriesenie» (*ἐγερεῖν*). Teda chorý vzkriesne — vstane zo svojej postele...

3.) ODPUSTENIE HRIECHOV - «Ak sa dopustil hriechov, odpustia sa mu». Tieto tri účinky tejto sviatosti, by sa mali tiež vždy zdôrazňovať veriacim. Jedine tak sa bude môcť uviesť do života kán. 738 *Kódexu Kánonov Východných Cirkví* (ďalej CCEO)²:

«nech kresťanskí veriaci ochotne prijímajú pomazanie chorých, vždy, keď sú ťažko chorí; pastieri duší a potom i rodina chorých nech sa postarajú, aby chorí boli posilnení touto sviatosťou vo vhodnom čase».

Pomazanie chorých v CCEO

Aby kresťania mohli skutočne «ochotne» a s nádejou prijímať sviatosť pomazania chorých, musia dobre vedieť, čo, teda presnejšie, akú milosť prostredníctvom tejto sviatosti od Pána Boha dostávajú. Aby pochopili skutočnú hodnotu tejto sviatosti, musia byť o tom poučení v správny čas (napr. na kázňach, či pri návšteve chorého...). Táto sviatosť má byť poskytnutá podľa možnosti vo «vhodnom čase» — teda pokiaľ je ešte chorý pri vedomí. V prípade ak chorý už stratil vedomie predpokladá sa, že by chcel túto sviatosť prijať v nebezpečenstve smrti, keby vedomie mal. Na posúdenie kňazovi sa nechávajú všetky iné pastorálne prípady. Vždy platným pravidlom však ostáva, že v prípade pochybnosti, či vyslúžiť túto sviatosť chorému v bezvedomí, alebo nie, treba sviatosť vždy vyslúžiť

(kán. 740 CCEO).³ Napr. na ulici niekoho prejde auto a postihnutý sa nachádza v bezvedomí. Náhodne prítomný, či zavolaný kňaz má pochybnosť, či daná osoba je pokrstená — či je vôbec kresťanom. Vzhľadom nato, že na Slovensku je väčšina ľudí pokrstených, kňaz má bez rozmýšľania dať postihnutému absolúciu hriechov pod podmienkou a poskytnúť mu i pomazanie chorých (ak má pri sebe olej).

Tajomstvo **ἐλεωπομαζανίᾱ** platne vysluhujú iba kňazi (kán. 739 §1 CCEO). Pod termínom «kňazi» (*sacerdotes*) sa rozumejú iba kňazi a episkopi. Veľmi dôležitým je druhý paragraf kánona 739 CCEO, ktorý hovorí, že je povinnosťou každého parocha (duchovného), či jeho kaplána a všetkých ostatných kňazov, vyslúžiť túto sviatosť vždy, keď je to potrebné. S ich dovolením (keď nie priamym, tak aspoň predpokladaným) hocikáky kňaz môže dovolene (*licite*) vyslúžiť túto sviatosť a v prípade nevyhnutnosti to nielen môže, ale dokonca i musí.⁴

Pomazanie chorých sa má vysluhovať kompletným obradom predpísaným v liturgických knihách, v prípade nevyhnutnosti (napr. náhle sa blížiaci smrť, bez liturgických kníh...) stačí jediné pomazanie olejom spojené s tou najnevyhnutnejšou formulou (kán. 742 CCEO). V našom prípade by to boli slová: Pane Bože, **«И́СЦЪЛѦИ + ПОМАЗАНІЕМЪ СИМЪ РАВА ТВОЕГО (РАВЪ ТВОЮ) (И́МА РЕКЪ) Ѡ... ДЪШЕВНЫѦ И ТЪЛЕСНЫѦ БОЛѢЗНИ...»**⁵ (vylieč + týmto pomazaním sluhu Tvojho (sluhyňu Tvoju) N.N. (meno) od... duševnej a telesnej choroby...)⁶

Od čias Isusa Christa až do 8. storočia - kedykoľvek a kdekoľvek sa učilo o pomazaní chorých, väčší dôraz sa kládol na to, že kňaz pri pomazaní chorého prosí Pána Boha o uzdravenie chorého t.j. tela a súčasne o jeho duchovné dobro. Teda toto tajomstvo bolo ustanovené Isusom Christom pre život, nie pre smrť. O smrti, či o príprave na smrť sa nehovorí v žiadnej modlitbe pri vysluhovaní tejto sviatosti.

Od 8. storočia a tiež po celý stredovek, predovšetkým na Západe, táto sviatosť bola pokladaná za prípravu veriacich na kresťanskú smrť a preto bola nazývaná "posledným pomazaním". U veriacich sa takto "vypestovala" predstava, že kto dostane od kňaza pomazanie chorých — dostane ho posledný krát (posledné pomazanie) a hneď potom už musí zomrieť. Tieto názory sú absolútne nesprávne a spôsobujú skutočnosť, že sa veriaci neoprávnene boja prijímať túto sviatosť a často ju odkladajú dovtedy, až ju nedostanú vôbec.

II. Vatikánsky koncil, znovupodčiarkol skutočnú hodnotu tajomstva pomazania chorých, pričom odmietol stredoveký názov: «posledné pomazanie» a navrhol vhodnejší: «pomazanie chorých»,⁷ ktorý lepšie vystihuje podstatu tejto sviatosti.

Táto sviatosť nie je iba prípravou na dobrú smrť, ona je určená i na uzdravenie tela. Presne povedané: uzdravuje dušu i telo. Dobre vieme, že príčinou trápenia na tomto svete je hriech. Odstránením hriechu z nášho života, mnohokrát dochádza i k telesnému uzdraveniu... Keď Isus uvidel ležať pred sebou paralyzovaného človeka, povedal mu: «Synu, odpúšťajú sa ti hriechy» (Mk 2,5). V prípade uzdravenia 38 rokov chorého pri rybníku, mu dodatočne povedal: «Hľa, ozdravel si, už nehreš, aby ťa nepostihlo niečo horšie» (Jn 5,14). Rovnakú myšlienku podčiarkuje i II. Vatikánsky koncil, keď učí, že chorý má pomazanie chorých dostať hneď potom, ako sa vyspovedal, avšak predtým, ako prijme Eucharistiu.⁸

Kedysi sa tajomstvo pomazania chorých udeľovalo viacerými kňazmi. V starých liturgických knihách sa hovorí o troch či až o siedmych kňazoch. Túto možnosť potvrdzuje i CCEO hovoriac:

«V cirkvách, kde je obyčaj poskytovať tajomstvo pomazania chorých viacerými kňazmi naraz, sa má dbať, aby sa tento obyčaj zachoval, nakoľko je to možné.» (kán. 737 §2).⁹

V byzantskej Cirkvi je tento obyčaj dokázaný už v 8. — 9. storočí. Teda ho k nám priniesli sv. Cyril a Metod. Tiež Simeon Solúnsky (+1429) vo svojom opise «Služby Svätého Oleja», hovorí o siedmych kňazoch a v prípade ich nedostatku o troch:

«Brat nášho Pána, sv. Jakub, neurčil počet kňazov. Neskôr však prevládol obyčaj zavolať si ich siedmych, čo ako sa zdá, sa stalo vzhľadom k siedmym darom Svätého Ducha, ktoré spomína Izaiáš (...); ale ak ich nie je, stačia traja kňazi (...). Jediný kňaz by nemal slúžiť *εὐχέλαιον*. (...) Nech zavolá kňazov — povedal sv. Jakub, nie jediného kňaza, a nech sa modlia nad chorým a pomažú ho olejom».¹⁰

Viacerí kňazi modliaci sa nad chorým symbolicky lepšie vyjadrujú celú Cirkev modliacu sa za neho a navyše, biblické číslo «7» znamená úplnosť, absolútnosť, teda sedem kňazov predstavuje modlitbu celej Cirkvi na nebesiach i na zemi.

I napriek tomu, že vysluženie tohto tajomstva troma či siedmymi kňazmi «je liturgicky vhodnejšie, je zriedkavo praktikovateľné».¹¹ Samozrejme, že táto sviatosť, i keď je vysluhovaná jediným kňazom, je platná. Bolo by však paradoxom, na miestach, kde žije spolu viacej kňazov (napr. v rehoľných domoch či väčších farnostiach), ak pri vysluhovaní sviatosti sú prítomní viacerí kňazi, aby tí ostatní stáli okolo lôžka chorého nečinne sa prizerajúc. Na základe tohto kánona CCEO, či vlastne ešte viac, na báze hore uvedeného citátu z Jakubovho listu, kde sa hovorí o «kňazoch» v množnom čísle, by mali všetci zúčastnení kňazi

aktívne vyslúžiť tajomstvo a mal by tiež každý z nich osobitne pomazať chorého.

¹*Catechismo della Chiesa Cattolica*, Libreria Editrice Vaticana, 1992.

²*Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*.

³«Christifideles graviter aegrotantes, qui sensus vel usum rationis amiserunt, praesuntur velle sibi hoc sacramentum ministrari in periculo mortis vel etiam ad iudicium sacerdotis alio tempore».

⁴«Unctionem infirmorum ministrare pertinet ad parochum, vicarium paroecialem atque omnes alios sacerdotes circa illos, quorum cura eis ex officio commissa est; de licentia saltem praesumpta praedictorum quilibet sacerdos hoc sacramentum licite ministrare potest, in casu necessitatis vero etiam debet».

⁵*Малый Трєбникъ, Мандеръ*, 1945, str. 33.

⁶Slovenský preklad sme prevzali z Trebníka *Svatosti a sväteniny*, Prešov, 1987, str. 81. V niektorých Trebníkoch sa nachádza: «od duševnej i telesnej choroby», v iných: «od telesnej i duševnej choroby». Poradie «duševnej i telesnej» sme našli i v Trebníku Petra Mohyly *ЄУХОЛОГІЄН ЇЛЪО МОЛИТВОСЛОВЪ ИЛИ ТРЄБНИКЪ* Петра Могилы, I, Київъ, 1646, druhé vydanie, Канберра-Мюнхен-Париж, 1988, str. 468-469. Poradie: «telesnej i duševnej»: v Trebníku vydanom v Ríme - *Малый Трєбникъ, Римъ*, 1946, str. 138, tiež v Trebníku vydanom vo Viedni: *ТРЄБНИКЪ, Вієнна*, 1855, str. 81, v rumunskom Trebníku: *Euhologiu*, Blaj, 1913, str. 96, či v ukrajinskom Trebníku: *Малий трєбник*, Рим, 1973, str. 92.

⁷II. Vat. koncil, *Sacrosanctum Concilium*, 73.

⁸*Tamtiež*, 74.

⁹«In Ecclesiis, in quibus mos est, ut sacramentum unctionis infirmorum a pluribus sacerdotibus simul ministretur, curandum est, ut, quatenus fieri potest, hic mos servetur».

¹⁰Simeon Solúnky, *Patrologia Graeca* 155, 516 - 517.

¹¹*Nuntia* 15 (1982) 43.